

گزارش تجارت ایران با کشورهای عضو اکو

تجارت ایران با کشورهای عضو اکو در سال ۱۴۰۳ به ۲۷.۶ میلیارد دلار رسید که ۱۴.۱ میلیارد دلار آن حاصل از صادرات (با ۳۷.۵٪ رشد) و ۱۳.۵ میلیارد دلار آن از واردات (با ۵۴.۵٪ رشد) بود. بیشترین سهم تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان اکو، (به ارزش ۱۹.۴ میلیارد دلار و سهم ۷۰.۱ درصد از کل) متعلق به روابط تجاری ایران و ترکیه بوده است. گزارش حاضر ضمن معرفی اجمالی سازمان اکو و مختصات تجارت ایران با کشورهای عضو، لزوم بازبینی یکپارچه موافقتنامه‌های تجاری چهارگانه ایران و ترکیه (ECOTA, PTA, D8, TPS-OIC) و توزیع اقلام مناسب در ظرف هر موافقتنامه خاص، همراهی و همگرایی تدریجی موافقتنامه‌ها با یک قالب منطقه‌ای واحد (مثلاً TPS-OIC بعنوان چارچوب مادر) را پیشنهاد می‌دهد.

**Report on the
I.R.Iran's
Trade with
ECO Member
Countries**

سازمان توسعه تجارت ایران

گزارش تجارت جمهوری اسلامی ایران با کشورهای عضو اگو

آخرین ویرایش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

فهرست

خلاصه مدیریتی	۳
معرفی سازمان همکاری اقتصادی (ECO)	۴
لوگوی سازمان همکاری اقتصادی – اگو	۴
بیانیه ماموریت سازمان همکاری اقتصادی – اگو	۴
زمینه‌های همکاری منطقه سازمان اگو	۵
نتایج مورد انتظار	۵
تجارت ایران با کشورهای عضو اگو	۶
آمارگان تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (ECO) در یک نگاه	۶
نمودار سهم کشورهای عضو اگو از تجارت با ایران	۷
ملاحظات و پیشنهادها	۷

گزارش تجارت جمهوری اسلامی ایران با کشورهای عضو اکو

خلاصه مدیریتی:

تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی اکو در سال ۱۴۰۳ هجری شمسی با وزن ۳۶ میلیون و ۲۳۵ هزار تن به ۲۷ میلیارد و ۶۲۶ میلیون دلار رسید.

از این مقادیر ۱۴ میلیارد و ۸۳ میلیون دلار (با وزن و ۲۸ میلیون و ۸ هزار تن) به صادرات و ۱۳ میلیارد و ۵۴۳ میلیون دلار (با وزن ۸ میلیون و ۲۲۷ هزار تن) به واردات اختصاص داشت.

با استناد به آمار منتشره توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران، صادرات غیرنفتی ایران در سال ۱۴۰۳ به کشورهای عضو اکو به لحاظ وزن ۳۸,۷٪ و از حیث ارزش ۳۷,۵٪ افزایش داشته است.

نیز در بازه زمانی مذکور، واردات از کشورهای عضو اکو از بُعد وزن ۳۶٪ و از دید ارزش ۵۴,۵٪ رشد داشته است.

بیشترین سهم تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان اکو، (به ارزش ۱۹,۴ میلیارد دلار و سهم ۷۰,۱ درصد از کل) متعلق به روابط تجاری ایران و ترکیه بوده است.

همچنین بیشترین میزان صادرات و واردات بین کشورهای عضو اکو، فیما بین ج.ا.ایران و جمهوری ترکیه بوده است.

با توجه به حجم قابل توجه تعاملات تجاری ایران با کشورهای عضو اکو بویژه جمهوری ترکیه پیشنهاد می‌شود:

الف- تیم کارشناسی تخصصی برای بررسی دقیق اقلام مندرج در موافقت‌نامه ECOTA به زعامت سازمان توسعه تجارت و با حضور نمایندگان دستگاه‌های مربوطه و بویژه اتاق بازرگانی ایران و اتاق‌های مشترک بازرگانی ذیربط تشکیل گردد.

ب- تیم موصوف با مرور و بازبینی موافقت‌نامه‌های چهارگانه ایران و ترکیه (ECOTA, PTA, D8, TPS-OIC) اقلام خاص صادراتی و وارداتی را بسته به ترکیب شرکای تجاری و نیازهای آتی بازار هدف هر موافقت‌نامه چینش نماید و با توزیع اقلام مناسب در ظرف هر موافقت‌نامه خاص، بهره‌مندی از ظرفیت همه موافقت‌نامه‌های چهارگانه ایران و ترکیه را میسر سازد.

ج- تعمیم این روش برای همراستایی و همگرایی تدریجی موافقت‌نامه‌ها با یک قالب منطقه‌ای واحد مثلاً TPS-OIC بعنوان چارچوب مادر

معرفی سازمان همکاری اقتصادی (ECO)

سازمان همکاری اقتصادی یا به اختصار اکو (Economic Cooperation Organization) یک سازمان اقتصادی منطقه‌ای متشکل از ۱۰ کشور با جمعیتی بیش از ۵۰۰ میلیون نفر با وسعت سرزمینی حدود ۸ میلیون کیلومتر مربع است. سه کشور ایران، پاکستان و ترکیه در سال ۱۳۴۱ شمسی (۱۹۶۲ میلادی) موسسه‌ای را با نام سازمان همکاری عمران منطقه‌ای یه به اختصار RCD بنا نهادند که پس از دوره‌ای وقفه در سال ۱۳۶۴ با نام «اکو» فعالیت خود را از سر گرفت. پس از فروپاشی شوروی سابق، در سال ۱۳۷۲ کشورهای افغانستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، ترکمنستان، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان نیز به سازمان اکو پیوستند. این سازمان هم‌اکنون با ده عضو، حدود ۴۸۰ میلیون جمعیت و ۸,۶۲۰,۶۹۷ کیلومتر مربع وسعت (سرجمع مساحت کشورهای عضو)، سرمایه فیزیکی، سرمایه انسانی و سرمایه مالی در اختیار دارد. طبق اساسنامه، این سازمان برای بهبود شرایط توسعه اقتصادی پایدار کشورهای عضو تلاش می‌کند و برای حذف تدریجی موانع تجاری در این منطقه فعالیت دارد. از دیگر اهداف اکو، تهیه برنامه مشترک برای توسعه منابع انسانی در این ده کشور است. این سازمان همچنین برای تسریع برنامه توسعه حمل و نقل و ارتباطات فعالیت می‌کند. زبان رسمی سازمان اکو انگلیسی است و مقر اصلی آن، شهر تهران در ایران است. با پیوستن افغانستان و کشورهای قفقاز و آسیای میانه از جمله ترکمنستان، قرقیزستان، ازبکستان، قزاقستان، تاجیکستان و جمهوری آذربایجان به سازمان اکو و افزایش اعضای این سازمان از ۳ کشور به ۱۰ کشور، روز هفتم آذر ۱۳۷۱، به عنوان روز اکو نامگذاری شد.

لوگوی سازمان همکاری اقتصادی – اکو

Economic Cooperation Organization

بیانیه ماموریت سازمان همکاری اقتصادی – اکو

با توجه به تحولات سریع اجتماعی-اقتصادی، سیاسی و علمی که در سطوح منطقه‌ای و جهانی در حال وقوع است و با در نظر گرفتن فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی سازمان، پیش‌بینی می‌شود که "اکو راه را برای ایجاد منطقه‌ای از اقتصادهای یکپارچه و پایدار و همچنین منطقه آزاد تجاری که توسط جوامع تحصیل کرده و حکومتداری بهبود یافته از طریق همکاری‌های بیشتر حاصل می‌شود، هموار خواهد کرد."

"ما مصمم هستیم که سازمان را برای رویارویی با چالش‌ها و پیشبرد اصول اساسی سازمان برای گسترش فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر پروژه و توسعه و تقویت نهادهای اکو مجهزتر کنیم و آنها را قادر سازیم تا نقشی فعال در تحقق اهداف سازمان و اجرای چشم‌انداز ایفا کنند. ما همچنین نیاز به تقویت دبیرخانه اکو برای تحقق چشم‌انداز خود را درک می‌کنیم."

(مرجع: ECO Vision 2025 & Implementation Framework, Economic Cooperation Organization, Feb. 2017, p.1)

زمینه‌های همکاری منطقه سازمان اکو

برای تحقق همکاری‌های منطقه‌ای پیشرفته برای رشد و توسعه اقتصادی در راستای اجرای ماموریت، سازمان اکو مصمم است که در طول دهه آینده استراتژی‌هایی را در حوزه‌های زیر تدوین و اجرا نماید:

الف. تجارت

ب. حمل و نقل و ارتباطات

ج. انرژی

د. گردشگری

ه. رشد اقتصادی و بهره‌وری

و. رفاه اجتماعی و محیط زیست

(مرجع: ECO Vision 2025 & Implementation Framework, Economic Cooperation Organization, Feb. 2017, p.2)

نتایج مورد انتظار

در راستای توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بر اساس مستندات بالادست سازمان اکو، نتایج ذیل با مساعدت و مشارکت کشورهای عضو اکو مورد انتظار است:

- ۱) اجرایی شدن توافقنامه تجاری اکو (ECOTA)
- ۲) ارتقاء دامنه اکوتا از تجارت ترجیحی به توافقنامه تجارت آزاد
- ۳) کمک به کشورهای غیرعضو سازمان تجارت جهانی در الحاق به سازمان تجارت جهانی
- ۴) عملیاتی نمودن توافقنامه‌های تجاری در حال بررسی شامل:
 - توافقنامه اکو در مورد کمک‌های اداری متقابل در امور گمرکی
 - توافقنامه اکو در مورد فعالیت‌های تبلیغاتی مشترک
 - توافقنامه تسهیل تجارت اکو
 - توافقنامه منطقه‌ای در مورد همکاری در امور مالیاتی
- ۵) اجرای طرح برچسب ویزای اکو برای بازرگانان
- ۶) پویاسازی شرکت بیمه اتکایی اکو
- ۷) تقویت نقش بانک اکو در توسعه اقتصادهای اکو و گسترش عضویت در بانک
- ۸) تدوین و اجرای برنامه‌های ظرفیت‌سازی برای سازمان‌های توسعه تجارت کشورهای عضو
- ۹) سازماندهی نمایشگاه‌ها و بازارهای تجاری منطقه‌ای
- ۱۰) راه‌اندازی یک برنامه قوی تأمین مالی تجارت برای افزایش تجارت منطقه‌ای

تجارت ایران با کشورهای عضو اکو

در سال ۱۴۰۳ هجری شمسی، تجارت ج.ا.ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی-اکو با وزنی بالغ بر ۳۶ میلیون و ۲۳۵ هزار تن به ۲۷ میلیارد و ۶۲۶ میلیون دلار رسید.

از کل مبادلات تجاری ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی-اکو، ۱۴ میلیارد و ۸۳ میلیون دلار (با وزن و ۲۸ میلیون و ۸ هزار تن) به صادرات و ۱۳ میلیارد و ۵۴۳ میلیون دلار (با وزن ۸ میلیون و ۲۲۷ هزار تن) به واردات اختصاص داشت که با استناد به آمار منتشره توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران، صادرات غیرنفتی ایران در سال ۱۴۰۳ به کشورهای عضو اکو به لحاظ وزن ۳۸,۷٪ و از حیث ارزش ۳۷,۵٪ افزایش داشته است.

همچنین در بازه زمانی مذکور، واردات از کشورهای عضو اکو از بُعد وزن ۳۶٪ و از دید ارزش ۵۴,۵٪ رشد داشته است. بیشترین سهم تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان اکو، (به ارزش ۱۹,۴ میلیارد دلار و سهم ۷۰,۱ درصد از کل) متعلق به روابط تجاری ایران و ترکیه بوده است. سایر کشورهای عضو به ترتیب سهم تجارت با ایران عبارتند از: پاکستان، افغانستان، آذربایجان، ترکمنستان، ازبکستان، تاجیکستان، قزاقستان و قرقیزستان. همچنین بیشترین میزان صادرات و واردات بین کشورهای عضو اکو، فیما بین ج.ا.ایران و جمهوری ترکیه بوده است.

آمارگان تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (ECO) در یک نگاه

جدول ذیل چکیده تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی را نشان می‌دهد:

آمارگان تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (ECO)				
رتبه	صادرات (میلیون دلار)		واردات (میلیون دلار)	
۱	ترکیه	۶۸۸۹	ترکیه	۱۲۴۷۴
۲	پاکستان	۲۴۲۳	پاکستان	۷۰۶
۳	افغانستان	۲۴۱۳	تاجیکستان	۹۳
۴	آذربایجان	۶۸۱	ازبکستان	۸۹
۵	ترکمنستان	۵۷۲	افغانستان	۶۵
۶	ازبکستان	۴۱۱	قزاقستان	۶۱
۷	تاجیکستان	۳۰۴	آذربایجان	۳۱
۸	قزاقستان	۲۷۸	ترکمنستان	۲۰
۹	قرقیزستان	۱۱۲	قرقیزستان	۴
	مجموع صادرات	۱۴۰۸۳	مجموع واردات	۱۳۵۴۳
	رشد وزنی صادرات	۳۸,۷٪	رشد وزنی واردات	۳۶٪
	رشد ارزشی صادرات	۳۷,۵٪	رشد ارزشی واردات	۵۴,۵
	ارزش کل مبادلات		۲۷۶۲۶	

(استخراج ارقام از گزارشات دوره‌ای گمرک ج.ا.ایران، مورخه ۱۴۰۳/۰۳/۰۸)

نمودار سهم کشورهای عضو اکو از تجارت با ایران

نمودار ذیل، سهم کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی - اکو را از تجارت با ج.ا.ایران در سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد:

همان‌گونه که در نمودار فوق پیداست؛ بیشترین سهم تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان اکو، (به ارزش ۱۹.۴ میلیارد دلار و سهم ۷۰.۱ درصد از کل) متعلق به روابط تجاری ایران و ترکیه بوده است.

ملاحظات و پیشنهادها

گسترش حجم تجارت بین کشورهای عضو اکو، مستلزم تفاهم بیشتر بر اساس واقعیت‌های منطقه، هماهنگ‌سازی سیاست‌ها، کاهش هزینه‌های انجام کسب‌وکار، بهبود زیرساخت‌های فیزیکی و مالی و ظرفیت‌سازی نهادی است. هماهنگ‌سازی سیاست‌های ملی برای توسعه تجارت مهم است، چون هماهنگ‌سازی سازگاری ایجاد می‌کند، کارایی اقتصادی را بیشینه می‌سازد و هزینه‌های غیرمستقیم و پنهان را کاهش می‌دهد. لذا با توجه به حجم قابل توجه تعاملات تجاری ایران با کشورهای عضو اکو بویژه جمهوری ترکیه پیشنهاد می‌شود:

الف- تیم کارشناسی تخصصی برای بررسی دقیق اقلام مندرج در موافقت‌نامه ECOTA به زعامت سازمان توسعه تجارت ایران و با حضور نمایندگان دستگاه‌های مربوطه و بویژه اتاق بازرگانی ایران و اتاق مشترک بازرگانی ایران و ترکیه تشکیل گردد.

ب- تیم موصوف با مرور و بازبینی موافقت‌نامه‌های چهارگانه ایران و ترکیه (ECOTA, PTA, D8, TPS-OIC) اقلام خاص صادراتی و وارداتی را بسته به ترکیب مخاطبین و شرکای تجاری، و نیازهای آتی بازارهای هدف هر موافقت‌نامه چینش نماید و با توزیع اقلام مناسب در ظرف هر موافقت‌نامه خاص، از ظرفیت همه موافقت‌نامه‌های چهارگانه ایران و ترکیه منتفع گردد.

ج- بازنگری در فهرست مثبت (Positive Lists): براساس ماده ۴ ECOTA، ۸۰٪ از خطوط تعرفه‌ای باید در فهرست مثبت گنجانده شوند. با توجه به اختلاف نظرها در تفسیر این ماده، پیشنهاد می‌شود که فهرست‌های مثبت با در نظر گرفتن تعرفه‌های بالاتر از ۵٪ تنظیم شوند تا هدف کاهش تعرفه‌ها محقق گردد.

اصلاح ضmann و الحاقات: برخی کشورها مانند تاجیکستان، ضmann ECOTA را تصویب نکرده‌اند. بدیهی‌ست که تمامی کشورهای عضو، به ویژه ایران و ترکیه، این ضmann را بررسی، تصویب و اجرایی کنند.

د- می‌توان این روش را تعمیم داد و در مقیاسی فراتر برای بهبود موافقتنامه‌های چهارگانه تجارت بین ایران و ترکیه یعنی:

- موافقت‌نامه تجارت ترجیحی اکو (ECOTA)
- موافقت‌نامه تجارت ترجیحی دوجانبه ایران و ترکیه (PTA)
- سازمان همکاری اقتصادی هشت + یک کشور در حال توسعه (D-8)
- نظام ترجیحات تجاری کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی (TPS-OIC)

فهرست‌های هماهنگ و با رعایت مقتضیات تدوین نمود.

ه- پیشنهاد می‌شود از دو توافق‌نامه:

شراکت اقتصادی جامع منطقه‌ای یا RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership) و مشارکت جامع و پیش‌رونده ترانس‌پاسیفیک CPTPP (Comprehensive & Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) الگوبرداری و ترازبایی شود چرا که نمونه‌های نوین و مدرن موافقت‌نامه‌های آینده به‌شمار می‌روند؛ معیارهایی بالاتر از WTO دارند و کشورهای مثل ترکیه، چین یا انگلیس هم علاقه‌مند به پیوستن به آن‌ها هستند.

و- برای تحقق این مهم بایسته است همزمان چند مسیر حقوقی، دیپلماتیک و اجرایی را در پیش بگیریم که اهم آنها عبارتند از:

اقدام‌های پیشنهادی	کام‌های اجرایی پیشنهادی
تحلیل شکاف‌های موجود در اجرا	بررسی تطبیقی توافق‌نامه‌ها با استانداردهای WTO؛ اصلاح مواد ناسازگار احصای تعرفه‌های ترجیحی ناکارآمد یا کم‌استفاده؛ حذف یا بازنگری آنها ارزیابی تعهدات اجرا نشده از سوی طرف مقابل؛ ثبت اعتراض در چارچوب‌های حقوقی
ارتقاء محتوای موافقت‌نامه‌ها	افزودن پیوست‌های تخصصی جدید مثل: خدمات (services trade)، تجارت دیجیتال، حمایت از سرمایه‌گذاری، گواهی‌های بهداشت، استاندارد، تسهیل گمرکی و ... پیش‌بینی مکانیزم حل اختلاف (DSM) مؤثر و مشابه با توافق‌نامه‌های جدید RCEP یا CPTPP درج مکانیسم مرور دوره‌ای (Review Clause) برای بازبینی دوره‌ای هر ۳ یا ۵ سال
فعال‌سازی ظرفیت‌های اجرایی و نهادی	تشکیل دبیرخانه مشترک ایران-ترکیه برای نظارت بر توافق‌نامه‌ها و تسریع در اجرا ایجاد سامانه‌های الکترونیکی یکپارچه گمرکی (Single Window) بین دو کشور
هماهنگی در سطح منطقه‌ای و سازمانی	همراستا کردن تعهدات ECOTA، D-8، TPS-OIC و PTA برای جلوگیری از تداخل و تناقض همگرایی تدریجی موافقت‌نامه‌ها با یک قالب منطقه‌ای واحد مثلاً TPS-OIC بعنوان چارچوب مادر

رایزنی بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری ترکیه (استانبول)

داوری نیکو، 1404/03/12، ITPO.2025.R144